

Van Vrogger

Een gezamenlijke uitgave van oudheidkundige stichting De Spiker en stichting Dorpsportaal Schoonebeek

Redactie

Chris Butterhoff
Henry Eisen
Jan Lamberts
Kees Veenstra

CONTACT REDACTIE

historie@dorpsportaaalschoonebeek.nl

Een duik in de historie van Schoonebeek**Versijning**

Deze uitgave verschijnt een keer per kwartaal als bijlage van De Jaknikker en wordt gratis huis aan huis bezorgd

Vormgeving

Johan Nauta BNO
Drukwerk
Edoprint, Dalen
Zomereditie
juni 2021

Zomereditie

Van Vrogger

Meerdere wensen in vervulling

Oud en nieuw

Met trots presenteren wij, oudheidkundige stichting De Spiker en stichting Dorpsportaal Schoonebeek, hier Van Vrogger, de 'erfgoedbijlage' van De Jaknikker, tevens het 'huisblad' van De Spiker. Een nieuw initiatief van beide stichtingen, waarmee voor De Spiker een lang gekoesterde wens in vervulling gaat.

Voor de redactie van de De Jaknikker wordt hiermee een probleem opgelost en kan evenzeer een grote wens worden vervuld. We waren (ook samen met De Spiker) namelijk al begonnen met de rubriek 'Van Vrogger'. In januari hebben we het eerste verhaal gepubliceerd. Er bleek echter dermate veel te vertellen over de geschiedenis van ons mooie dorp, dat de redactie van het blad al snel in de gaten had dat deze rubriek niet voldoende uit de verf zou kunnen komen. Ook vanwege de ruimteproblematiek in De Jaknikker. Daarom is het ook maar bij die ene keer in januari gebleven. Heel jammer, niet in het minst voor de lezers van het blad. Dat kregen we ook te horen.

Breed aanbod

Daarom zijn we gaan kijken naar een alternatief. Dat is er nu dus. Met winst voor velen. Zo maken we De Spiker, of beter gezegd het vele en mooie Schoonebeker erfgoed, veel meer zichtbaar. Passend bij de doelstellingen. Niet minder belangrijk is dat we veel mensen een plezier doen met de vele verhalen die er over de historie van Schoonebeek zijn te vertellen. Ook past het bij de doelstellingen van het Dorpsportaal, zowel voor het blad als voor de website. We willen een zo breed mogelijk aanbod bieden en daar hoort historie absoluut bij.

Jeugd

De bedoeling is dat dit 'historische blad' van alles wat biedt. Nieuws vanuit De Spiker, verhalen en foto's van vroeger natuurlijk, maar ook willen we de jeugd betrekken bij de geschiedenis van Schoonebeek. Dat lukt deze eerste keer nog niet, maar in de volgende uitgave mag u daar zeker iets van verwachten. Al met al zijn wij heel blij met dit nieuwe blad. Hopelijk bent u dat ook. Tips of suggesties zijn welkom.

Veel leesplezier!

Namens de beide besturen,
Henry Eisen en Kees Veenstra

Jubileum wordt later gevierd

De Spiker 50 jaar

De Spiker is de oudheidkundige stichting van Schoonebeek. Opggericht op 21 mei 1971 en dat betekent dus dat we onlangs ons 50-jarig bestaan konden 'vieren'.

Door de coronamaatregelen kunnen we al heel lang niets doen en dat geldt ook voor eventuele jubileumactiviteiten. Op 21 mei hebben we er op kleine schaal aandacht aan besteed. Het dagelijks bestuur bezocht alle bestuursleden en vrijwilligers persoonlijk om hen een kleine attentie te overhandigen. Later in de tijd gaan we nog op een gepaste wijze vieren dat we alweer 50 jaar bestaan. Een mijlpaal die we hoe dan ook niet ongemerkt voorbij willen laten gaan. Meer over onze eigen geschiedenis publiceren we dan rondom dat moment.

Meedenken, meedoen? Graag!

Ook voor dit blad geldt 'Van en voor alle Schoonebekers'. Dus als u ideeën heeft voor een bijdrage meldt u zich dan via historie@dorpsportaaalschoonebeek.nl. We kijken dan of en wanneer we er iets mee kunnen. Natuurlijk houdt ook De Spiker zich aanbevolen voor waardevol erfgoedmateriaal. In dat geval kunt u contact opnemen met:

Mailadres : info@zandstroomboerderij.nl
Website : www.zandstroomboerderij.nl
Archivaris : Chris Butterhoff, tel. 0524-532640
Archief : In het 'Aole Gemientehoes'
elke woensdag van 9 tot 12 uur open.

Stichting “De Spiker” Schoonebeek

Wat doen we?

Exposities

Een belangrijke activiteit van De Spiker is uiteraard het inrichten en bijhouden van de vaste exposities in onze beide expositieruimtes (zie hiernaast). Daarnaast richten we van tijd tot tijd wisselexposities in over tal van Schoonebeker activiteiten en plaatselijke bedrijven. Zo is er een fotoexpositie geweest over Transportbedrijf Kramer, Garage- en taxionderneming Rave bv, Busonderneming Pieper uit Nieuw-Schoonebeek, de Boortorenwandeltocht, 70 jaar NAM en meer. Ook werden er schilderijen getoond en zijn er tal van andere activiteiten.

Zandstrooiwedstrijd

Jaarlijks organiseren we ook de zandstrooiwedstrijd voor de leerlingen van de basisscholen in de voormalige gemeente Schoonebeek.

Archief (te bezoeken!)

In 't Aole Gemientehoes heeft de stichting een archief met documenten, boeken, foto's en films, schilderijen en nog veel meer. Elke woensdagochtend van 9.00 tot 12.00 uur is hier vrij entree voor belangstellenden en zijn er vrijwilligers actief die u kunnen helpen als u vragen heeft over de historie van Schoonebeek, haar inwoners, gebouwen of om oude foto's of voorwerpen te brengen.

Vrijwilligers gezocht

We werken met een aantal vrijwilligers en daar zijn we heel blij mee. We kunnen echter nog wel mensen gebruiken. Lijkt het u leuk om te helpen? Neem dan contact op met Chris Butterhof (zie pagina 1). U bent van harte welkom!

Expositieruimtes

Zandstrooiboerderij

De Spiker werd in 1978 eigenaar van de boerderij aan de Burgemeester Osselaan 5 die bekend werd door Zwaantje Hans als de 'Zandstrooiboerderij'. Bij een grondige renovatie werd de keuken van de boerderij intact gelaten en is hier permanent een zandstrooitapijt te zien.

De NAM op de deel

Na jaren van afwezigheid kwam de NAM in 2011 terug in Schoonebeek om weer olie te winnen. Dit gaf veel werkzaamheden in het dorp en de NAM doet altijd graag iets terug voor de samenleving. Het was een wens van de inwoners om de hechte band tussen Schoonebeek en de oliewinning voor jong en oud inzichtelijk te maken in een interactieve tentoonstelling. Die is te vinden op de deel van de boerderij. Hier kan iedereen ontdekken hoe aardolie miljoenen jaren geleden is ontstaan in de diepe ondergrond en hoe men die olie in de jaren veertig van de vorige eeuw heeft ontdekt. Daarnaast vertellen inwoners van Schoonebeek hoe ze de komst van het oliewinningsbedrijf na de Tweede Wereldoorlog ervaren hebben. En waarom zijn alle jaknikkers weggehaald en staan rondom het dorp nu hightech hoogrendementspompen? Dat wordt in deze boeiende tentoonstelling duidelijk. Op een interactieve manier worden drie thema's belicht: de ondergrond, de historie en de techniek.

De Waag'snschuur

Op de plek van de oude wagenschuur van de boerderij werd in 2011 een fraai onderkomen voor De Spiker en haar activiteiten gebouwd onder de toepasselijke naam de 'Waag'snschuur'.

Bijzondere collectie in de Waag'snschuur

Hierin bevinden zich talrijke vitrines waar wisselend voorwerpen geëxposeerd worden, waaronder een bijzondere collectie originele stenen en vuistbijlen uit de prehistorie die in de loop der jaren in Schoonebeek werden gevonden. Ook zijn er replica's te vinden uit het zogenaamde 'Bronsdépot van Schoonebeek' waarvan de originelen zich in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden en het Drents Museum in Assen bevinden.

Ontvangst- en vergaderruimte

De Waag'snschuur is daarnaast een ideale plek voor wisselexposities en is tevens als inspirerende ontvangst- en vergaderruimte te gebruiken.

Bezoekadres en openingstijden

Zandstrooiboerderij Zwaantje Hans
Burgemeester Osselaan 5
7761 BS Schoonebeek
Telefoon 0524 53 17 02

Open van april t/m september: dinsdag t/m zaterdag van 13:00 uur - 17:00 uur
Entree € 3,00 per persoon
Groepen het hele jaar op afspraak

Meer historie

Naast alles wat De Spiker te bieden heeft, is er meer te vinden over de historie van Schoonebeek.

Oud-Schoonebeek.nl

Schoonebeek-historie.nl

Op de websites van de heer Jan Lamberts is een schat aan foto's, verhalen en overige informatie te vinden. Jan werkt ook mee aan dit blad.

Dorpsportaal Schoonebeek

Ook op de site van het Dorpsportaal is genoeg te vinden over de historie. Dit zien we echt als een portaal. Van daaruit verwijzen we door naar De Spiker en bovengenoemde websites. Deze site is nog volop in ontwikkeling.

Hierkomjijweg.nl

Dit is een prachtige nieuwe website waarop alle erfgoedmateriaal uit de gemeente Emmen (op termijn) is te vinden. Ook De Spiker heeft daar een eigen collectie met de naam 'Verhaal van Schoonebeek'. Zie: www.hierkomjijweg.nl/collecties/verhaal-van-schoonebeek.

• tekst en foto's Ruud Pat

De sfeer van weleer bij het Oostersebos 11

‘Hebt u even een mo(nu)mentje?’

Schoonebeek kent vele monumentale gebouwen. Het laat zich raden dat daar veel interessants over te vertellen is. Dat vond ook Ruud Pat, die er ook heel veel over kan vertellen en die dat graag wil doen in dit blad. Als redactie maken we daar natuurlijk graag gebruik van. Hier komt zijn eerste verhaal over de monumentale boerderij aan het Oostersebos 11.

De sfeer van weleer

Deze kop past uitstekend bij deze statige, monumentale boerderij gelegen aan het Oostersebos 11 in Schoonebeek. Herbouwd in 1828 nadat een felle brand de boerderij in de as had gelegd. De oorsprong gaat nog vele eeuwen verder terug. Eind 16e eeuw is de eerste keer schriftelijk vastgelegd dat er sprake was van bewoning op deze locatie. Er zijn maar weinig aspecten die niet monumentaal zijn aan dit prachtige geheel. De vrijstaande schuur en de boerderij zijn rijksmonumenten en een aantal prachtige monumentale eiken maken dit unieke plaatje compleet.

Bentheimer bak

De gehele setting komt in deze vorm zelden meer voor. Een oud ‘productiebos’, gelegen aan de noordzijde van het huis, de oeroude toegangsweg naar de voormalige hoofdweg (thans Europaweg), een oude poel, een bakoven, de oude Bentheimer waterput en ook nog eens een Bentheimer bak als pompstraat in gebruik in de schuur. Over de Bentheimer bak in de pompstraat is nog een leuke anekdote te vertellen.

Deze is door de oorspronkelijke eigenaren, familie Wilms, aan de voorgaande eigenaar geschonken aangezien ze vonden dat deze onlosmakelijk was verbonden met de boerderij. Een mooi gebaar en daarnaast historisch gezien ook een goede keuze. De nieuwe eigenaar, Manfred Lippold, was ook blij met de aanwezigheid van al deze historie, maar uiteraard keek hij naar het prachtige geheel. “De mogelijkheden zijn ongekend, alleen al gezien het formaat van de boerderij, de schuur en het ruim 4 hectare grote erf.”

Als eigenaar van een monument ben je uiteindelijk een passant

Tweede eigenaar

Na een traject van ruim een jaar was eind 2020 de afwikkeling mogelijk en hij is pas de tweede(!) eigenaar na familie Wilms sinds ruim 400 jaar. Op zijn zachtst gezegd is het een uitdaging, aldus Lippold, maar dan wel een heel mooie! De boerderij en de schuur hebben betere tijden gekend en staan dan ook aan de vooravond van een grondige restauratie. Met deze restauratie staat ook een herbestemming gepland zodat meer mensen kunnen gaan genieten van dit bijzondere geheel op deze bijzondere locatie. Het gehele traject zal nog zeker een aantal jaren duren voordat het klaar is. Het vertrouwen in een goede afloop is aanwezig en zeker gezien de mooie plannen moet dat gaan lukken.

Behouden voor de toekomst

Fijn om te zien dat ook de jongere generatie dergelijke objecten een warm hart toedraagt en hiervoor zich met ziel en zaligheid wil inzetten. Wat is nu mooier dan hiervoor zorg te mogen dragen en behouden zien worden voor de toekomst. Uiteindelijk ben je als eigenaar van een monument een passant.

Foto links

Het eerste zuivelfabriekje 'op het Westeinde', aan de Europaweg 189. Nu staat daar de stal van Geert Ellen.

Foto rechts

De stoomzuivelfabriek aan de Europaweg 99. Van links naar rechts: directeur Siert Klaas Hogeveen, machinist Jan Rigtering, Steven Berends, Albert Bekman sr. en Albert Bekman jr.

Foto links

De in 1939 gebouwde zuivelfabriek, Europaweg 98. Ooit de modernste van Nederland! In 1972 viel echter het doek voor de fabriek. Daarna heeft het gebouw meerdere bestemmingen gehad, voordat het werd afgebroken.

Foto rechts

In het midden de malerij met daarachter de silo en rechts de opslagloods. Links is nog een stukje van de oude zuivelfabriek te zien. Al vele jaren is dit een gapend gat in het centrum van ons dorp.

“De modernste van Nederland, wellicht van geheel Europa”

Met de neus in de botter

Aan de Europaweg 98 staat tegenwoordig woon- en zorgvoorziening 'De Olde Beke' / 'Beekdal', maar menig Schoonebeker van 'een bepaalde leeftijd' zal zich wellicht nog herinneren dat hier ooit 'de Melkfabriek' stond. Iets oudere inwoners herinneren zich ook nog de 'Aole Melkfabriek' aan de overkant, met daarnaast 'de Malerij'. Weinigen weten waarschijnlijk nog dat er daarvoor nog twee melkfabrieken zijn geweest. Eén 'op het Westeinde', om precies te zijn Europaweg 189 en één 'op het Oosteinde', net achter wat nu Europaweg 48 is. In dit verhaal gaan we terug in de geschiedenis van de zuivelfabrieken die Schoonebeek gekend heeft. Een verhaal over mensen die 'met de neus in de botter zaten'.

• door Kees Veenstra • foto's: archief De Spiker en Bert J. Finke

Hoe het begon

Toen eind negentiende eeuw de zuivelprijzen in Nederland hoog waren, was dat voor veel Drentse boeren reden om zich te gaan richten op de productie van boter. Op 23 maart 1896 was het zover: de 'Schoonebeeker Maatschappij van Zuivelfabrieken' te Oud-Schoonebeek wordt opgericht. De vennootschap heeft tot doel 'zuivelbereiding uit aan te koopen melk en verkoop der te verkrijgen producten voor gemeenschappelijke rekening'. Om dit doel te bereiken sticht en exploiteert de vennootschap twee of meer zuivelfabrieken op door haar aan te kopen grond te Schoonebeek. Oprichters zijn Warmold Scholte, Henderikus Poppen, Willem Poppen, Jan Pat Hendrik-Janszoon, Berend Jan

Bruna, Harm Sassen te Padhuis en Hendrik Wilms Gerritszoon. Zij treden op als gevolmachtigden van maar liefst 97 personen. De boterfabriekjes zijn waarschijnlijk in 1898 gebouwd. Het werden fabriekjes die op handkracht draaiden, want een winstgevend stoomfabriek was nog te hoog gegrepen. De boter werd wekelijks door Scholte aan de boterfabriek van Danneboom in Coevorden verkocht.

Op stoom!

Het ging goed met de 'Zuivelmaatschappij'. In de jaarvergadering van 28 februari 1903 werd besloten om de twee boterfabriekjes te verkopen en in plaats daarvan midden in het dorp één grote fabriek te bouwen. Op stoom. Een stoomzuivelfabriek kon

een grotere productie aan en gaf tevens de mogelijkheid tot het pasteuriseren van melk. Daarvoor was echter verhitting nodig en dat kon alleen met stoom. De zaak werd voortvarend aangepakt, zo kunnen we lezen in diverse krantenartikelen uit die tijd. Op 2 juli 1906 wordt de oude maatschappij notarieel gewijzigd in 'Stoomzuivelfabriek Schoonebeek'. Deze fabriek komt te staan aan de Europaweg 99 te Schoonebeek. Met ernaast op nummer 97 een directeurswoning, deze woning staat er nog altijd. Directeur wordt Siert Klaas Hogeveen, machinist wordt Jan Rigtering. In 1915 wordt besloten tot de aanschaf van een nieuw ketelhuis.

En van het een komt het ander. In 1919 wordt besloten om de zaak uit te breiden, dat wil zeggen er wordt een stoomkorenmalerij verbonden aan de bestaande zuivelfabriek. Dat krijgt op 25 april 1916 formeel zijn beslag als de 'Coöperatieve Stoomzuivelfabriek en Korenmalerij "Schoonebeek" wordt opgericht. Blijkbaar moet er nog veel gebeuren, want pas in 1924 wordt de malerij in gebruik genomen. Het betekent het einde van de twee windmolens in Schoonebeek. In 1926 wordt Willem Dorgelo door het bestuur aangesteld als tijdelijk molenaar.

In 1929 wordt besloten om een nieuw kantoor te bouwen en in 1931 wordt het centrifugelokaal geheel gemoderniseerd. Daarin worden installaties geplaatst die dan het nieuwste van het nieuwste zijn. In 1936 wordt een controlevereniging opgericht, hetgeen een teken is dat de zaken alsmat groter en groter worden. Zo groot zelfs dat in 1939 een drastisch besluit wordt genomen: er komt een nieuwe fabriek, groot en modern! Met 157 tegen 25 stemmen wordt het voorstel aangenomen. Bouwkosten: fl. 100.000,= inclusief de gehele inventaris. Een groot deel van deze kosten kon uit de reserve gedekt worden. Het was de zuivelcoöperatie in al die jaren blijkbaar flink voor de wind gegaan. De nieuwe fabriek wordt schuin tegenover de oude gebouwd, aan de Europaweg 98 om precies te zijn. Er tegenover wordt een nieuwe directeurswoning neergezet. De directeur destijds was J. Ludwig sr. Op de gevel van het huis prijkte de fraaie spreuk 'Lactandum Est': 'Er moet gemolken worden'. Op vrijdagmiddag 9 juni 1939 werd de eerste steen van de nieuwe fabriek gelegd door Gerrit Jan Wilms, voorzitter van de coöperatie. De bouw vordert goed en in juli 1940 kon de nieuwe fabriek geopend worden. Gezien de omstandigheden, Nederland is bezet, vindt dit in alle eenvoud en zonder feestelijkheden plaats.

Modern en beroemd

Op dat moment is Schoonebeek in het bezit van een uiterst moderne zuivelfabriek. Sterker nog, het was de eerste in haar soort in Nederland! In de nieuwe zuivelfabriek werd een nieuwe ketel toegepast, die nog nergens in Nederland was geplaatst. De Provinciale Drentsche en Asser Courant van 18 oktober 1939 schrijft hierover: '{..} Met zeer groote moeite is dezer dagen in de nieuw gebouwde zuivelfabriek alhier geplaatst één van de beide stoomketels. De heden geplaatste ketel is er één van het type kruis-waterpijpketels. In dit opzicht heeft Schoonebeek de primeur, want nog nergens in Nederland werd een dergelijke ketel geplaatst [..]'. En wat te denken van dit bericht in de Drentsche en Asser Courant van 18 juni 1948: 'Na de middag ging het (met de studenten, leden van de Sociografische Werkgemeenschap van Universiteit Amsterdam) naar Schoonebeek, waar een bezoek werd gebracht aan de Coöp. Zuivelfabriek, de modernste van Nederland, wellicht van geheel Europa, welke onder leiding van directeur en assistent-directeur werd bekeken.' Mag ik u even spreken! En hoezo beroemd? Tot op de dag van vandaag staat een getrouwe kopie van 'onze' zuivelfabriek in Madurodam, inclusief de vermelding van het feit deze als eerste in Schoonebeek stond!

Einde van een tijdperk

De nieuwe zuivelfabriek draait jarenlang op volle toeren. Ook met melk uit omliggende dorpen. Op het hoogtepunt wordt 21 miljoen kg boter geproduceerd (in 1903 bijna 49000 kg.). In 1954 wordt nog een fok- en controlevereniging opgericht en in 1956 wordt het 60-jarig bestaan van de 'Zuivelmaatschappij' op grootse wijze gevierd. Er wordt zelfs een hele revue voor geschreven en uitgevoerd. Het eind komt echter in zicht. In 1963 fuseert men met de zuivelfabrieken van Dalen, Emmen, Eext en Coevorden. Dit als onderdeel van de DOMO. Dat bedrijf besluit in 1968 om tien zuivelbedrijven te sluiten waaronder die in Schoonebeek. Dat gebeurt uiteindelijk in 1972. Op 30 december van dat jaar wordt 's ochtends de laatste melk ontvangen.

Met dank aan Bert J. Finke en Jan Lamberts. Meer zien en lezen? Er is nog veel meer te vertellen. Kijk eens op: oud-schoonebeek.nl of hierkomjijweg.nl in de collectie 'Het verhaal van Schoonebeek'.

Foto links
De Hekmans
Boo in 1931

Foto onder zien
we booheer
Martinus (Tiens)
Dorgelo bij de
Hekmans Boo.
Deze foto is uit
de periode
1945-1950.

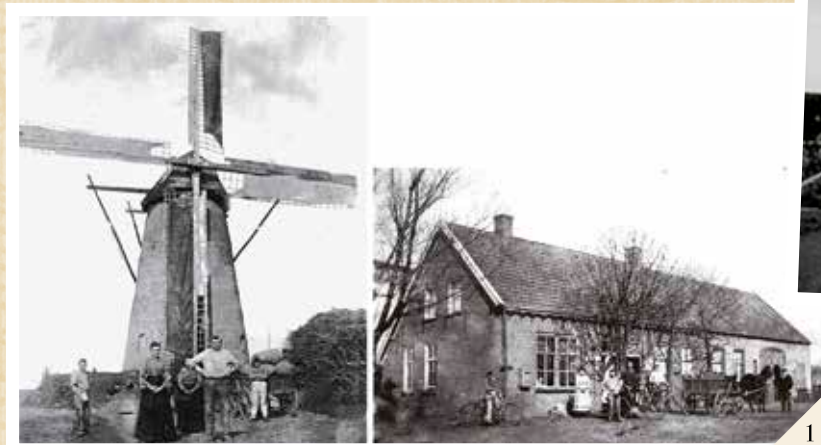
Mooie foto's van de Hekmans Boo. Deze boo stond aan de Panddijk, het kleine stukje klinkerweg dat nog steeds bestaat aan de Europaweg tussen Schoonebeek en Nieuw-Schoonebeek. Overigens heette de boo eerst 'Scholtens Boo' en het laat zich raden waarom. Bij de verkoop van een boo veranderde de naam naar die van de nieuwe eigenaar. Uiteindelijk zijn er zo'n 35 booën geweest in ons gebied. Bert Finke is op dit moment bezig met een prachtig boek hierover. Echt iets om je op te verheugen!

Denkt u mee?

Hekmans Boo

Als alles goed is gegaan, is de verhuizing van de Hekmans Boo van het Awarterterrein naar een tijdelijke opslag aan de Albstraat inmiddels een feit. De gebouwen vormen onderdeel van een uniek stuk agrarisch erfgoed dat al vele omzwervingen door de provincie heeft gemaakt. Daar gaan we later nog een keer iets over vertellen. De Hekmans Boo moet een nieuwe functie op een prominente plek in het dorp krijgen. Werkgroep 'De Hekmans Boo' onder voorzitterschap van stichting De Spiker, is bezig met het maken van de plannen. Als locatie is het park tussen de Albstraat en het Kerkeind in beeld. Momenteel wordt er nagedacht over een concrete invulling. Een openbaar karakter en een kostendekkende exploitatie vormen de basisvoorwaarden. Diverse opties zijn in beeld maar er zit nog niks 'in beton gegoten'. Wie een goed plan heeft kan zich nog melden bij stichting De Spiker.

1
1910 Ooit bezat Schoonebeek twee molens. Dit is de molen op het 'Oosteind', nu Europaweg 40. Daar woonde de molenaar die tevens bakker en logementhouder was. Namen uit die jaren: Scholte, Oostindiën, Kip en Dorgelo. Velen zouden volgen, want op dit adres was tot 2017 een café gevestigd. Het is nu een woonhuis.

2
Jaren '20/'30 Het meest gefotografeerde plekje van Schoonebeek. Hier zien we een nog onverhard Oosterschelbos (of ook wel Oosterse Bos), zoals het toen nog heette. De klinkerstraat is pas in 1937 aangelegd.

3
1946 Een prachtig sferbeeld. Blik vanaf en op de Beekweg en op 'ontdekkingsput' Schoonebeek 3. We staan ongeveer op de rotonde 'de Beeklanden'. Op de achtergrond waarschijnlijk de boortoren van put Schoonebeek 9, daar waar nu de jaknikker in het centrum staat.

4
1964 De brug in de Nieuw Amsterdamseweg over Kanaal A. We kijken richting Schoonebeek. Links de brugwachterswoning. Rechts de directieket van de firma die zou zorgen voor een vaste verbinding, net zoals het nu nog steeds is.

5
Jaren '70 Toen er nog permanente grenzen bestonden tussen Nederland en Duitsland. Het grenskantoor aan de Lauensteinstraat in de jaren '70. Gesloten en afgebroken in de jaren '90.

6
1992 Aanleg van de wijk Sandberglanden. We zien de Hekmans Boo nog staan en in de verte staat het huis van Kolenbrander. Dat heeft nog lang in de nieuw gebouwde wijk gestaan. Het stond ter hoogte van wat nu Duitslandlaan 18 is.

Meer dan 'het witte kerkje'

Bouwgeschiedenis van de Nicolaaskerk

De Nicolaaskerk in Schoonebeek wordt voor het eerst vermeld in 1333. Waarschijnlijk was er toen sprake van een houten kerk, die een stuk zuidelijker stond dan het latere kerkje. Het was een rechthoekige ruimte zonder toren, voorzien van een zadeldak. De wanden bestonden uit met leem bestreken twijgen.

• tekst en foto's: Bert J. Finke

Bakstenen

Omstreeks 1450 werd aan de Europaweg een bakstenen gebouw gesticht op de plek van het bekende 'witte' kerkje. Er werd een lemen vloer gelegd op een laag turf. Daarna is lange tijd niets bekend over bouwactiviteiten aan de kerk. In 1657 was de kerk aan reparatie toe. In 1671 begon de kerk te verzakken. Het duurde nog tot 1681 voordat de kerk werd hersteld, die toen ook werd verlengd. De schulden waren dermate hoog dat in 1698 tijdens een publieke verkoop enkele landerijen van de kerk verkocht werden. In 1689 was de kerk alweer te klein en wilde men een portaal buiten de kerk zetten, wat waarschijnlijk niet is uitgevoerd.

Gasselterkerk

In 1787 werd de kerk verlengd en werd de toren, eigenlijk een dakruiter, gebouwd. Waarschijnlijk ontstond toen het witgekalkte gebouw met vijf boogramen aan weerszijden en twee aan de achterkant

waartussen de kansel stond. De kerk leek heel veel op de Mariakerk in Gasselte, alleen is de kerk van Schoonebeek kleiner. Waarschijnlijk is het ontwerp tot stand gekomen door bemoeienis van de familie Ten Vliegghuis, de rijkste boeren in Zuid-oost-Drenthe die een grote boerderij op Vliegghuis hadden. Zij gingen ter kerke in Schoonebeek en zaten ongetwijfeld in de kerkenraad. Zij bezaten ook de Hadderingeboerderij in Buinen en zullen bij een bezoek daar naar de kerk in Gasselte zijn gegaan. Waarschijnlijk heeft de bouwheer van de Gasselter kerk, Albert Meursing uit Eext, ook de verbouwing gedaan in 1787 in Schoonebeek.

Klokken

Oorspronkelijk hing een kleine klok uit 1504 mogelijk in een boom op het kerkhof. In 1707 kwam er een grote kerkklok, die opgehangen moet zijn in een klokkenstoel met gebogen zadeldak die aan noordkant van de kerk zal hebben gestaan. In 1787 werd de kerkklok in de nieuwe dakruiter gehangen. Uit een inventaris van 1821 blijkt de magere inrichting van de kerk:

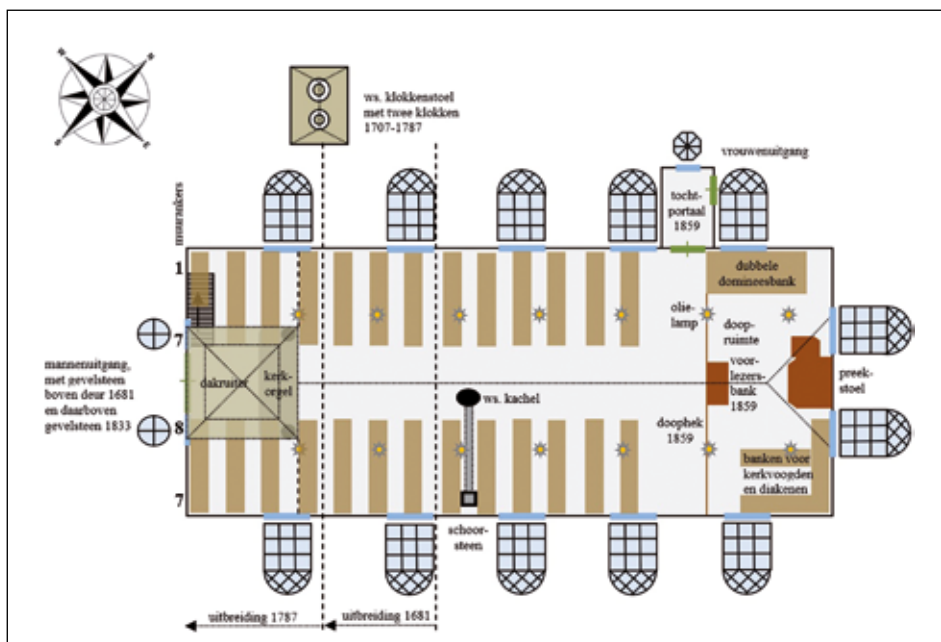
preekstoel met lessenaar en kandelaar, bank met lessenaar en kandelaar voor de koster, bank met kandelaar voor de predikantsvrouw, overige banken met ijzeren kandelaars en afgescheiden zitplaatsen voor de kerkenraad.

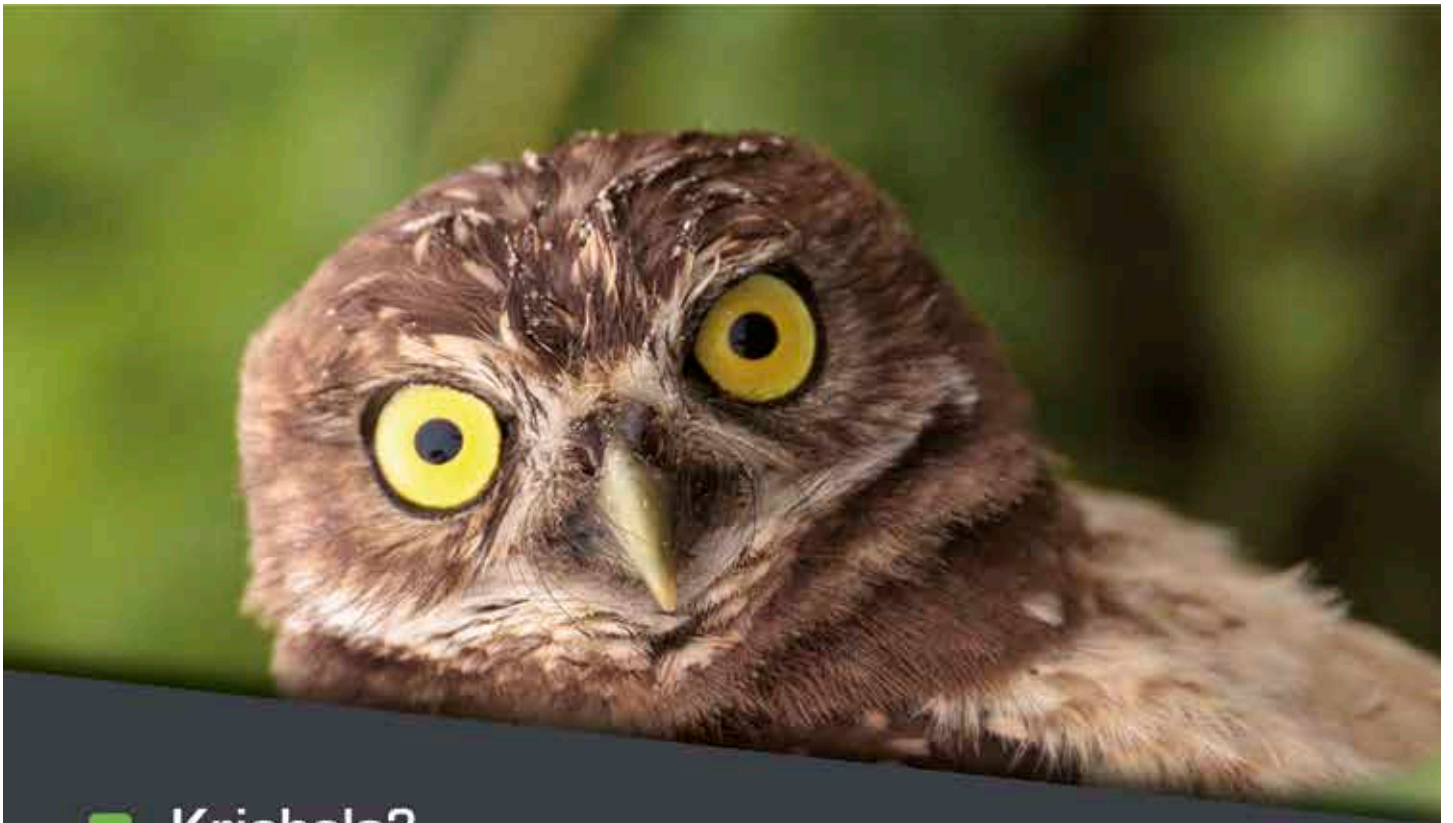
Groot onderhoud

In 1832 was de kerk weer aan groot onderhoud toe. Er kwamen vijf nieuwe dakgebinten en de hele kerk werd van een nieuw plafond voorzien. De oostgevel van twee mopsteen dik moest worden opgemetseld. Al het metselwerk werd hersteld. De muurankers moesten worden veranderd. Onder de toren kwam een galerij met acht zitbanken, gedragen door twee Dorische zuilen, met een trap naar boven. De bekleding van de toren werd gerepareerd. De haan op de toren moest worden hersteld. Er kwam een nieuwe ingang deur onder de toren. En daarna werd alles opnieuw geverfd: plafond hemelsblauw, zuilen bruin gemarmerd, ramen Spaans groen en het overige houtwerk in bruin mahonie. Hendrik Lutterman uit Coevorden deed de klus. Er was blijkbaar tocht in de kerk en in 1859 werd een tochtportaal gebouwd. Tegelijkertijd werden een doophek geplaatst, een voorlezersbank met lessenaar en een overdekking van de domineesbank met zijbetimmering. Het portaal was voor 1915 alweer verdwenen. In 1872 kwam er een kerkorgel.

Het einde

Door de groei van de gemeente werd het kerkje te klein en in 1927 werd de nieuwe hervormde kerk gebouwd aan de overzijde van de straat. Het oude kerkje raakte in verval. In 1939 werd geprobeerd het te restaureren. Vanaf 1946 werd gedacht over verschillende mogelijkheden: jeugdgebouw, gymnastiekruimte, vergaderzaal voor verenigingen en organisaties. Om financiële redenen ging een restauratie niet door. Eind mei 1951 werd het vervallen kerkje afgebroken.

- Kriebels?
- Voornemens?
- Wel of niet verhuizen?
- Groter wonen, kleiner wonen?
- Toekomstbestendig wonen?

Wordt 2021 jouw jaar van verandering, maar zie je het even niet meer?

Vraag onze aandacht!

Samen krijgen we het scherp.

